

LITERÁRNY FOND
JUDr. Ladislav Serdahély
riaditeľ

Bratislava
19. novembra 2020

Vážená pani ministerka,

Národná rada SR na svojom ostatnom zasadnutí schválila novelu zákona o umeleckých fondoch, ktorým sa zmenili podmienky ich financovania zrušením povinných 2% príspevkov z autorských honorárov a ponechaním ich na báze dobrovoľnosti aj v priebehu roka 2021. Počas nášho nedávneho spoločného rokovania sme sa Vám spoločne s predsedom Rady fondu p. Dušanom Jamrichom snažili priblížiť činnosť inštitúcie, ktorá má vybudovaný otvorený a pružný systém činnosti, ktorá si plní svoje poslanie už neuveriteľných 66 rokov a dokazuje svoju opodstatnenosť pri vzniku základných hodnôt slovenskej pôvodnej i prekladovej slovesnej tvorby. Pri odchode som Vás prosil, aby sa prípadné ďalšie zmeny nešili „horúcou ihlou“, ale aby sme ich riešili spoločne a uvážene. Žiaľ, opätovne sa rozhodovalo o umeleckých fondoch v skrátanom legislatívnom konaní, bez toho, aby sa dotknuté inštitúcie mali možnosť k navrhovaným zmenám vyjadriť.

Vážená pani ministerka, prijatá novela zákona o umeleckých fondoch je pre Literárny fond **likvidačná** a je predzvesťou jeho zániku. Ako jednoznačne vyplýva z analýzy príjmov a výdajov, Literárny fond za obdobie od 1. 1. 2020 do 31. 10. 2020 (v porovnaní s rovnakým obdobím roka 2019) opatreniami MK SR v súvislosti s pandemiou Covid 19, a to konkrétne novelou Zákona č. 13/1993 Z. z. o umeleckých fondoch, prišiel o príjmy v súhrnnej výške cca 400.000,- eur, čo v reálnej rovine znamená, že výbory sekcií museli zredukovať výšku vyplácaných podpôr na minimum. Poslaním Literárneho fondu a jeho výborov sekcií je podporovať tvorivú a umeleckú činnosť formou tvorivých štipendií, tvorivých pobytov, tvorivých objednávok, cien, prémie, príspevkov na cestu a v nemalej miere aj poskytovať sociálnu výpomoc formou mesačných či jednorazových sociálnych podpôr. Realizácia prijatej novely zákona o umeleckých fondoch však toto výsostne humánne poslanie Literárneho fondu v jeho podstate likviduje. Spoločne s členmi Rady fondu Vás, pani ministerka, žiadame o kompenzáciu straty príjmov formou cielenej dotácie na podpornú činnosť zo štátneho rozpočtu vo výške minimálne **400 tisíc eur** za rok 2020 a **1,6 milióna eur** na rok 2021, čo je predpokladaná strata v oblasti príjmov v budúcom roku. Ak Vám skutočne záleží na samotných tvorivých pracovníkoch a výkonných umelcoch, tak stratu spôsobenú Literárnemu fondu v roku 2020 a predĺžením platnosti novely zákona o zrušení povinných 2% odvodov aj na rok 2021 vykompenzuje MK SR navrhovaným spôsobom, t. j. **formou dotácie zo štátneho rozpočtu**. Žiadna iná reálna alternatíva, dobrovoľnosť nevynímajúc, ktorá by bola náhradou doterajších príjmov, žiaľ, neexistuje. V opačnom prípade nemôžeme novelu zákona o umeleckých fondoch a snahu MK SR **o zmiernenie negatívnych dôsledkov pandémie na oblasť kultúry** chápať ako ústretový krok voči samotným tvorcom a umelcom, skôr naopak, ako krok k zamedzeniu možnosti čerpania ďalších finančných podpôr. Práve v tomto období, kedy väčšina tvorcov a umelcov nemôže vykonávať svoju profesiu (živnosť), z čoho vyplýva, **že nemôžu mať ani príjmy z umeleckej činnosti**, považujeme zrušenie

povinných 2% odvodov za prázdne gesto. Preto aj argumentácia v Doložke vybraných vplyvov (v Analýze vplyvov na podnikateľské prostredie), že odpustením 2 % príspevkov za rok 2021 „podnikatelia“ ušetria v priemere ročne 973 tisíc eur (čiastka vypočítaná sprimerovaním príjmov umeleckých fondov z 2% príspevkov za roky 2017-2019) **je neopodstatnená.**

V zastúpení tvorcov a výkonných umelcov na Vás apelujeme, aby ste Literárnemu fondu pomohli jeho podpornú činnosť revitalizovať a tým vykryť vzniknutý finančný deficit. Poslanie a činnosť LF má nielen finančné ale aj morálne aspekty a celospoločenský dosah. Literárny fond nie je konkurentom alebo náhradou štátnych fondov na podporu umenia. Je komplementárnou súčasťou bohato štruktúrovanej národnej kultúry.

Vážená pani ministerka, dovoľujeme si Vám poslať publikáciu, ktorá mapuje činnosť Literárneho fondu za obdobie 50 rokov. Z tejto publikácie sa dozviete popri kalendáriu dôležitých rozhodnutí, zásad a udalostí v živote fondu od roku 1954 aj o formách podpornej činnosti. Jej podstatnú časť vyplňajú štatistické tabuľky a podrobné súpisy podporených diel či podujatí jednotlivých výborov sekcií. Zároveň pripájame stanoviská k novele zákona od jednotlivcov a umeleckých a profesijných zoskupení.

Uvítali by sme, pani ministerka, keby ste si našli čas a **prijali nás osobne**, aby sme Vám problematiku a súvislosti mohli objasniť podrobnejšie.

Na záver, ak dovoľíte, by sme Vás radi opätovne oboznámili s činnosťou inštitúcie, ktorá vstupuje do literárneho života s porozumením pre autorskú iniciatívu, pre individuálne potreby autorov, pre peripetie tvorby. Zastrešuje spisovateľov, prekladateľov, vedeckých a odborných pracovníkov, novinárov, výkonných umelcov v oblasti divadla, rozhlasu, zábavného umenia, filmu, televízie a videotvorby. Fond vždy podporoval a naďalej podporuje umelcov bez ohľadu na ich partikulárne politické, profesijné či iné skupinové záujmy a preferencie. Nikdy žiadneho oprávneného žiadateľa o štipendium či inú formu podpory nevylúčil zo svojho podporného systému.

V súčasnosti zastrešuje fond sedem oblastí, ktoré spravuje sedem výborov sekcií (Sekcia pre pôvodnú literatúru, Sekcia pre vedeckú a odbornú literatúru, Sekcia pre žurnalistiku a novinársku fotografiu, Sekcia pre tvorivú činnosť v oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia, Sekcia pre tvorivú činnosť v oblasti televízie, filmu a videotvorby, Sekcia pre umelecký preklad, Sekcia pre vedecký a odborný preklad), do ktorých každé tri roky **nominujú svojich zástupcov tvorivé združenia a profesijné organizácie** pôsobiace v príslušnej tvorivej oblasti. Tieto výbory sekcií rozhodujú o konkrétnych adresátoch podpornej činnosti autonómne, rešpektujúc existujúcu finančnú realitu. Členovia výborov sekcií dostali dôveru združení a organizácií, ktoré ich do poradných orgánov Literárneho fondu nominovali, a týmto inštitúciám sa za svoje rozhodnutia aj zodpovedajú.

Najvyšším orgánom Literárneho fondu je Rada fondu zložená z predsedov výborov sekcií a práve ona rozhoduje o zásadných otázkach majetkového a iného charakteru a usmerňuje činnosť fondu.

Výbor Sekcie pre pôvodnú literatúru podporuje autorov pôvodných slovesných diel z odboru poézie, prózy a dramatických umení, autorov z oblasti literárnej kritiky, literárnej histórie a literárnej teórie.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2531 osôb, ročný priemer: 506 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **13 156 tvorcov**

Tvorivé štipendiá: 37,9 %, Tvorivé pobyty: 9,4%, Ceny a prémie: 12,9 %, Sociálna starostlivosť: 22,4%,
Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 17,4%

Výbor Sekcie pre vedeckú a odbornú literatúru a počítačové programy podporuje autorov vedeckých a odborných diel, štúdií a príspevkov a autorov počítačových programov.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **1933 osôb, ročný priemer: 386 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **10.036 autorov vedeckých a odborných diel**

Tvorivá súťaž: 10,3%, Tvorivé cesty: 11,3%, Prémie za vedeckú činnosť: 61,4%, Ceny 6,2%, Tvorivé štipendiá: 3,8%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 7%

Výbor Sekcie pre žurnalistiku a novinársku fotografiu podporuje autorov publicistických prác pre tlač, rozhlas a televíziu, teoretikov a historikov novinárstva, kritikov a teoretikov dramatických umení.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2957 osôb, ročný priemer: 591 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **15 366 žurnalistov**

Tvorivá objednávka: 3,4%, Tvorivá súťaž: 7,1%, Tvorivé štipendium: 16,7%, Prémie za tvorbu: 8,9%, Jubilanti: 16,1%, Sociálna starostlivosť: 22,4%, Príspevky na cesty: 15,4%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 10%

Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia podporuje výkonných umelcov z oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia, historikov dramatických umení.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2849 osôb, ročný priemer: 569 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **14 794 výkonných a reprodukčných umelcov**

Tvorivé štipendiá: 11,6%, Prémie za tvorbu: 27,6%, Ceny: 29,8%, Sociálna starostlivosť: 15,3%, Jubilanti: 7,4%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 8,3%

Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti televízie, filmu a videotvorby podporuje výkonných umelcov z oblasti televízie, filmu a videotvorby, autorov kritických, historických a teoretických diel z audiovizuálnej oblasti.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **2254 osôb, ročný priemer: 450 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **11 700 výkonných umelcov**

Tvorivé štipendiá: 44,3%, Ceny: 4,3%, Prémie za tvorbu: 5,1%, Tvorivá súťaž: 5,7%, Príspevky na cesty: 4,9%, Jubilanti: 5,2%, Sociálna starostlivosť: 21,1%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 9,4%

Výbor Sekcie pre umelecký preklad podporuje prekladateľov umeleckej literatúry.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **1178 osôb, ročný priemer: 235 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **6 110 umeleckých prekladateľov**

Tvorivé štipendiá: 49%, Tvorivé pobyty: 5,3%, Ceny: 4,1%, Prémie za preklad: 6,7%, Tvorivé cesty: 1,7%, Sociálna starostlivosť: 13,9%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 19,3%

Výbor, Sekcie pre vedecký a odborný preklad podporuje prekladateľov vedeckej a odbornej literatúry.

Počet podporených osôb za r. 2015 - 2019: **678 osôb, ročný priemer: 135 osôb, priemer za roky 1993-2019** (od prijatia Zákona č. 13/1993 o umeleckých fondoch): **3 510 odborných prekladateľov**

Tvorivé štipendium: 35,1%, Prémie: 5,9%, Tvorivé cesty: 1,3%, Jubilanti: 10,2%, Ceny: 12,7%, Tvorivá súťaž: 3,8%, Sociálna starostlivosť: 21,3%, Ostatné (kritické hodnotenie tvorby a iné): 9,7%

Výbory sekcií v rokoch 2015 – 2019 podporili spolu 14 380 tvorcov a výkonných umelcov.

Výbory sekcií Literárneho fondu majú okrem iného rozpracovaný aj bohatý **program starostlivosti o mladých a začínajúcich autorov, vedcov a výkonných umelcov**, a to finančným pokrytím cien a prémie a odborným zastúpením v porotách tvorivých súťaží:

- Výbor Sekcie pre pôvodnú literatúru – **Cena Ruda Fabryho, Wolkrova Polianka a Jašíkove Kysuce**;
- Výbor Sekcie pre vedeckú a odbornú literatúru a počítačové programy umožňuje mladým vedeckým pracovníkom cestovať na medzinárodné vedecké podujatia, podporuje stovky študentov prostredníctvom tvorivej súťaže **Študentská vedecká konferencia**, oceňuje študentov za **úspešnú reprezentáciu SR na medzinárodných olympiádach**;
- Výbor Sekcie pre žurnalistiku a novinársku fotografiu - **Štúrovo pero**;
- Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti rozhlasu, divadla a zábavného umenia - **Fórum umeleckého slova, Poděbradské dni poézie**,
- Výbor Sekcie pre tvorivú činnosť v oblasti televízie, filmu a videotvorby – Festival **Áčko** a formou príspevkov na cestu do zahraničia;
- výbory prekladateľských sekcií každoročne organizujú tvorivú súťaž **Prekladateľská univerziáda**.

Ďalšou významnou sférou záujmu výborov sekcií je realizácia nových i tradičných **tvorivých súťaží**, podporných programov, ako napr. **Program Alfa** - určený na podporu vzniku pôvodných literárnych predlôh dramatických, animovaných a dokumentárnych diel, **Program BETA** – určený na podporu vzniku pôvodných teoretických, historiografických, biografických a encyklopedických diel z audiovizuálnej oblasti, **Program Alfa Plus** - určený na podporu režijnej, kameramanskej a ďalších tvorivých činností pri realizácii scenárov vytvorených v rámci programu Alfa.

V oblasti žurnalistiky sa podporujú tvorivé súťaže ako napr. **Tvorivá súťaž novinárov východoslovenského regiónu, Prehliadka lokálnych televíznych staníc Slovenska, súbeh o Tvorivú objednávku**, ktorej cieľom je podnietiť vznik publicistických a fotografických diel, ktoré majú osloviť verejnosť a pomôcť osvetliť alebo vyriešiť akútne problémy regionálneho či celoslovenského rozsahu.

V oblasti divadla a rozhlasu sa pravidelne v dvojročných intervaloch vypisuje **Súťaž na pôvodný dramatický text**. Výbory novinárskej a filmovej sekcie udeľujú každoročne ceny a prémie víťazom Prehliadky tvorby lokálnych televíznych staníc Slovenska, ktorú organizuje LOToS. K veľmi žiadanej podpore sa radia najmä v oblasti vedeckej a odbornej literatúry **príspevky na cestu do zahraničia**, ktoré výbor sekcie

udeľuje na medzinárodné sympóziá, kongresy a konferencie s aktívnou účasťou žiadateľa.

Fond venuje veľkú pozornosť aj **sociálnej a zdravotnej** starostlivosti o umelcov, ktorým poskytuje **mesačné a jednorazové sociálne podpory, príspevky na liečenie, zariaďuje liečebné a rekreačné pobyty, pomáha pri umiestňovaní tvorcov v domovoch dôchodcov a iných ústavných zariadeniach**. Sociálny program Literárneho fondu významným spôsobom supluje činnosť štátu v podpore tvorcov - seniorov, ktorí sú priamo ohrození chudobou, ktorí nemajú dostatok finančných prostriedkov na kúpu liekov, či na zaplatenie kúpeľnej liečby. Sociálny program takisto pomáha tým, ktorí po zániku ich pracovných miest napriek skúsenostiam nenašli zamestnanie a musia riešiť existenčné otázky. Tieto formy podpornej činnosti nemôže nahradiť žiadny z existujúcich fondov.

Za roky 2015 – 2019 bolo v týchto špecifických oblastiach podporených 2614 tvorivých pracovníkov a výkonných umelcov.

Za významnú súčasť svojho záujmu výbory sekcií považujú aj hodnotiacu činnosť – **udeľovanie cien a prémieí**, ktoré má následne tiež stimulujúci účinok. Prostredníctvom tejto formy podpornej činnosti fondu sa vysúvajú do popredia slovenského kultúrneho života najlepšie literárne diela a najlepšie umelecké výkony.

Fond podporuje aj rozvoj **národnostných literatúr**. Žiadosti spisovateľov našich národnostných menšín sú najčastejšie adresované výboru Sekcie pre pôvodnú literatúru. Z toho dôvodu pracujú vo výbore tejto sekcie aj ich zástupcovia, ktorých menujú ich vlastné stavovské organizácie: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku a Spoločnosť ukrajinských spisovateľov na Slovensku a Spolok rusínskych spisovateľov Slovenska.

Literárny fond v súčasnosti každoročne udeľuje a finančne dotuje tieto ceny:

- **Cena LF za pôvodnú slovenskú literárnu tvorbu**
- **Cena Imre Madácha**
- **Cena Ivana Franka**
- **Cena Ivana Kraska**
- **Cena Alexandra Pavloviča**
- **Cena Trojruža**
- **Cena za vedeckú a odbornú literatúru v kategórii:**
 - a) spoločenských a humanitných vied
 - b) biologických a lekárskech vied
 - c) prírodných a matematických vied
 - d) technických vied a vied o Zemi a vesmíre
 - e) encyklopedických vied, slovníkovej literatúry a vied o architektúre.
- **Výročná cena Literárneho fondu za novinársku tvorbu**
 - a) v kategórii publicistika (v podkategóriách tlač, internetové médiá, rozhlas, televízia)
 - b) v kategórii spravodajstvo (v podkategóriách tlač, internetové médiá, rozhlas, televízia, spravodajské agentúry)
 - c) v kategórii novinárska fotografia
- **Výročné ceny za umelecké výkony v oblasti divadla a rozhlasu**
- **Ceny za celoživotné dielo v oblasti divadla a rozhlasu**
- **Ceny za dabing**
- **Ceny za kvalitné preklady audiovizuálnych textov**

- **Ceny IGRIC** v kategóriách hraná filmová tvorba pre kiná, televízna dramatická tvorba, filmová a televízna dokumentárna tvorba (okrem spravodajstva, publicistiky a magazínov), animovaná tvorba, ženský herecký výkon vo filmovom alebo televíznom diele, mužský herecký výkon vo filmovom alebo televíznom diele, za celoživotné dielo v audiovizuálnej oblasti, Cena Jána Fajnora
- **Cena Kamera**
- **Cena LF v rámci medzinárodného filmového festivalu Hory a mesto**
- **Cena LF v rámci medzinárodného festivalu Fest Anča Žilina**
- **Cena LF v rámci festivalu Cinematik Piešťany**
- **Cena Martina Slivku, Etnofilm Čadca**
- **Bienále animácie Bratislava, prémia LF**
- **Cena Jána Hollého** za umelecký preklad
- **Cena Mateja Bela** za vedecký a odborný preklad

Vážená pani ministerka, za Vašu ústretovosť Vám vopred úprimne ďakujeme a veríme, že urobíte všetko pre to, aby Literárny fond mohol i naďalej plniť svoje poslanie stanovené zákonom, t. j. v súlade s národnokultúrnymi záujmami Slovenska cieľavedome a objektívne podporovať tvorivú literárnu, vedeckú a umeleckú činnosť. Veríme, že nedopustíte, aby tvorcovia a výkonní umelci s nostalgiou spomínali na činnosť Literárneho fondu ako na éru, ktorá bola skvelá, no pre nezáujem kompetentných, pre ich neznalosť, neochotu, či nedostatok relevantných informácií sa stala minulosťou.

S pozdravom

Doc. Dušan Jamrich
predseda Rady fondu

JUDr. Ladislav Serdahély
riaditeľ Literárneho fondu

Na vedomie:

Tento list zverejňujeme na webovom sídle Literárneho fondu.